

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA ELIMU YA SEKONDARI KIDATO CHA PILI

021

KISWAHILI

Muda: 2:30

15/11/2005 Mchana

maktaba.tetea.org

Maelekezo

1. Karatasi hii in sehemu A, B, C, D na E.
2. Jibu maswali **yote** .
3. Majibu **yote** yaandikwe kwenye nafasi ulizopewa.
4. Majibu yote yaandikwe kwa kaalamu yenye wino wa bluu au mweusi.
5. Vifaa **vyote** vya mawasiliano visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.
6. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa sehemu ya juu upande wa kulia.

KWA MATUMIZI YA MTAHINI TU		
NAMBA YA SWALI	ALAMA	SAININI TA MTAHINI
1		
2		
3		
4		
5		
JUMLA		

SEHEMU A (Alama 15)

UFAHAMU

1. Soma kifungu cha habari kifuatacho kisha jibu maswali.

Miti ina faida nyingi sana kwa binadamu. Nchi i?iyo na miti ni sawa na mtu ambaye amevuliwa nguo. Kuongezeka kwa kasi kwa idadi ya watu na kutokuwepo nishati mbadala hasa sehemu za vijijini kama vile gesi, umeme nafuu kwa sehemu za mjini kumepelekea kuwepo na matumizi lukuki ya kuni na mkaa katika maisha ya kila siku ya binadamu. Hali hii imesababisha baadhi ya sehemu za nchi yetu kuanza kugeuka jangwa kutokana na watu kuzidi kukat miti ovyo; kama waswahili wasemavyo "usipoziba ufa utajengau ta".

Nchi yetu iliona tatizo hilo na imeanzisha kampeni mbalimbali za kuwahamasisha wananchi kupanda miti kupitia katika vyombo vya habari kama vile redio, magazeti na lunjunga. Vilevile imeanza misemo mbalimbali ama vile "kata mti panda miti", "Panda mti wa millennium" na ia imeweka siku maalumu ya kitaifa ya kupanda miti. Kutokana na Kampeni hizo, upandaji wa miti nchini umeongezeka kufikia ita 120 milioni mwaka huu. Juhudi za Taifa letu katika kampeni hizi zinatokana na ukweli kuwa miti au misitu ni roho ya Taifa. Binadamu hufaidika na mambo mengi yanayotokana na miti.

Kutokana na miti, watu hujenga nyumba za kila namna. Wengine hupasua miti mikubwa minene na ku?ata mbao na boriti kwa ajili ya kuelekea nyumba. Fito zikifungwa na kamba nzuri na ngumu, tunapata nyumba imara.

Miti pia hupasuliwa ili kupata mbao za kutengenezea masanduku, kabati, meza na madawati, pia hutumiwa kutengenezea nyumba ambazo si ghali kama nyumba za matdfali ya saruji. Mashua na meli pia hutumia mbao na boriti wakati wa kuundwa. Miti huchongwa na uwa mitumbwi, fimbo, vinu, vinyago, mipini na sanaa mbalimbali. Kuni zinatumika kwa kupikia, kuchemsha maji na mkaa unatufaa kwa kazi nyingi.

Nchi i?iyo na miti haipati mvua, kwani miti hasa misitu husaidia kuvuta mvua. Zaidi ya hayo mizizi ya miti husaidia kushikamanisha udongo hivyo huzuia kumomonyoka kwa udongo. Chemchem za maji pia zinapatikana ikiwa kuna miti ya kutosha na msitu.

Magome ya miti, majani na mizizi hutufaa kwa dawa mbalimbali zinazoponya magonjwa mbalimbali. Pengine hututia nguvu miili ama hutukinga kwa maadui kama nyoka.

Miti hutupa matunda ambayo ni matamu na ambayo ni mazuri kwa afya ya miili yetu. Machungwa, mapapai, maembe ni baadhi tu ya matunda ambayo tunayatumia kama chakula. Ni jukumu la kila mtu kuihifadhi miti na misitu yetu.

MASWALI

(a) (i) Andika kichwa cha habari uliyosoma kisichozidi maneno matano (5).

(ii) Kwa nini ?uala la kuongezeka kwa watu na ukosefu wa nishati mbadala ni tatizo kwa nchi yetu?

(iii) Eleza maana ya maneno yaliyopigiwa mstari kama yalivyotumika kwenye habari uliyoisoma.

Lukuki:

Roho:

Chemchem:

Kampeni:

(iv) Kwa mtizamo wa mwandishi, taja jambo moja muhimu linaloweza kuzuia kuwepo kwa jangwa nchini.

(v) Taja njia tatu (3) ambazo zinatumika kwa kuwahamasisha wananchi kupambana na ongezeko la

jangwa nchini.

- (vi) Kwa nini mwandishi anasema miti na misitu ni roho ya Taifa?
 - (vii) Taja faida mbili (2) za miti kwa afya ya binadamu.
 - (viii) Mwandishi ana maana gani anaposema, utajenga ukuta"?
 - (ix) Ni mafanikio yapi yaliyotokana na uhamasishaji wananchi katika suala la upandaji miti nchini?
 - (x) Mwandishi anaona suala la kutunza miti au misitu ni jukumu la nani?
- (b) Andika ufupisho wa habari hii usiozidi maneno themanini (80).

SEHEMU B (Alama 15)

LUGHA KWA UJUMLA NA UTUMIZI WAKE

2. Andika herufi ya jibu sahihi.

(a) Tanzu za lugha zinaweza kuelezwa kama:

- A. Chombo cha mawasiliano baina ya watu.
- B. Kitambulisho cha jamii na Taifa.
- C. Sarufi, mofimu, fonimu na sauti.
- D. Sauti, umbo, mpangilio na maana.

(b)(i) Tunga sentensi moja kuonesha rejesta inayoweza kutumika katika maeneo yafuatayo:

Hospitalini

Sokoni

Mtaani

Shambani

Shuleni

(ii) Sahihisha maneno yafuatayo kwa kuandika upya maneno hayo.

Chenyeji

Tutoto:

Haizuru:

Balidi:

Kulingalinga:

SEHEMU C (Alama 15)

SARUFI

3. (a) Kamilisha mchoro ufuatao kwa kujaza tanzu nne (4) za sarufi.

(b) Andika kweli kama uainishaji wa neno lililopigiwa mstari katika sentensi ni sahihi na andika si kweli kama uainishaji wa neno lililopigiwa mstari katika sentensi si sahihi

Mfano: Juma analima/t shamba. [si kweli]

- (i) Chakula kingali moto sana/V
- (ii) Y.u/le/W mzee mwembamba amefika.
- (iii) Watahudhuria wageni wangapi?/V
- (iv) Mwalimu Omari si/Ts mkali sana.
- (v) Mgeni anaelekea kwa mzee Faraji/E

(c) Mofimu zifuatazo zinaonesha njeo. Taja kazi ya kila njeo iliyoorodheswa.

- (i) na
- (ii) me
- (iii) li
- (iii) ta

(d) Unda neno moja (1) kwa kila moja ya kiini cha maneno yafuatayo:

- (i) lim
- (ii) Pend
- (iii) chez

SEHEMU D (Alama 40)

UTUNGAJI

4. Soma barua ifuatayo kwa makini kisha andika barua ya mwaliko kwa Bwana John Saganda. Anwani yake ni S.L.P 344 ?ringa.

SEHEMU E (Alama 15)

FASIHI SIMULIZI

5. (a) Orodha A ina tanzu za fasihi simulizi na orodha B ina vipera vyake. Oanisha orodha A na orodha B kwa kujaza nafasi zilizoachwa wazi katika jedwali la orodha A.

ORODHA A	ORODHA B
(i) Semi	A. Nyimbo
(ii) Maigizo	B. Visasili
(iii) Hadithi	C. Majigambo
(iv) Ushairi	D. Nahau
	E. Tenzi
	F. Tarina
	G. Tarihi
	H. Methali
	I. Vichekesho

(b) Njia nne (4) za kuhifadhi fasihi simulizi ni

(c) Taja tofauti tano (5) zilizopo kati ya fasihi simulizi na fasihi andishi